

DESAFECCIÓ DEMOCRÀTICA O CONJUNTURA POLÍTICA? ELECCIONS MUNICIPALS 2007 I ELEMENTS D'ANÀLISI DE L'ABSTENCIÓ A CATALUNYA

Quim Brugué-Joan Subirats¹⁶

INTRODUCCIÓ

Les eleccions celebrades a Catalunya el mes de maig de l'any 2007 eren les vuitenes eleccions municipals que es portaven a terme des de la recuperació de la democràcia a finals dels anys 70. I de les vuit eleccions, aquestes foren les que acumularen el màxim d'abstenció.¹⁷ Prop de la meitat de l'electorat amb dret de vot (el 46,3 % exactament) no va exercir aquest dret i s'abstingué. I dels que votaren, un 3 % va votar en blanc, la xifra més alta de vots en blanc de totes les eleccions municipals celebrades. Des de les anteriors eleccions municipals celebrades l'any 2003, a Catalunya hi ha hagut vuit convocatòries electorals (vegeu quadre 1). Com podem veure, l'abstenció a les darreres municipals no va ser la més alta, però sí que es pot constatar que és la més alta de les eleccions competitives (excloses les de caire europeu). I per altra banda, marca un cert cicle de creixement abstencionista que no pot deixar de ser considerat com significatiu.

En general, el patró de participació a Catalunya no és massa diferent del de la resta d'Espanya, i en línies generals es participa més a les eleccions generals (l'abstenció es situa entre el 25 % i el 30 %), es vota menys a les autonòmiques i municipals (amb una abstenció que es situa entre el 35 % i el 40 %), i encara es vota menys a les convocatòries europees (amb nivells d'abstenció que estan al voltant o per sobre del 40-45 %). Potser és cert que a les eleccions municipals a Catalunya es vota menys que a la resta de l'Estat, tot i que cal entendre que a

16. Quim Brugué i Joan Subirats són professors de ciència política de la UAB i investigadors de l'Institut de Govern i Polítiques Públiques de la mateixa Universitat.

17. A les eleccions del 2007, l'abstenció va ser del 46,31 %; a les del 2003, un 38,73 %; a les del 1999, un 44,5 %; a les de 1995, un 35,07 %; a les de 1991, un 42,35 %; a les de 1987, un 31,53 %; a les del 1983, un 32,59 %, i a les primeres de 1979, un 38,56 %.

QUADRE 1. Grau d'abstenció en les conteses electorals celebrades a Catalunya, anys 2003-2007

<i>Tipus d'elecció</i>	<i>Nivell d'abstenció</i>
Municipals 2003	38,76
Autonòmiques 2003	36,62
Legislatives 2004	23,00
Europees 2004	59,70
Referèndum Unió Europea 2005	59,00
Referèndum Estatut d'autonomia 2006	50,60
Autonòmiques 2006	43,96
Municipals 2007	46,31

Font: elaboració pròpia, dades IDESCAT.

la majoria de comunitats autònomes, les eleccions municipals es solapen amb les eleccions autonòmiques i presenten doncs característiques diferencials. El cert és, però, que la sensació general, expressada per líders polítics i per comentaristes als mitjans de comunicació, va ser que a Catalunya el nivell d'abstenció assolit a les darrers eleccions municipals era clarament preocupant i semblava demostrar una desafecció en relació al funcionament del sistema polític que no podia qualificar-se de conjuntural. Malgrat tot, cal reconèixer que les dades analitzades no són massa diferents del que havien estat en certs moments del passat electoral català, però volem posar de relleu que l'actual creixement de l'abstenció sembla expressar notables desajustos en la percepció que es té de la qualitat del funcionament de la democràcia institucional, i no, com s'ha dit, un simple i passiu consentiment general sobre la marxa de la política institucional.

ELS ESTUDIS SOBRE ABSTENCIONISME

En molts estudis sobre l'abstencionisme electoral es busquen respostes a preguntes del tipus: en quines ocasions la gent vota menys?, ho fa més en uns llocs o circumstàncies que en uns altres?, hi ha un tipus d'elector més propici a deixar d'exercir el seu dret a vot?, aquest conjunt de factors són estables o varien de manera poc consistent?, i finalment, quins efectes té tot plegat en el funcionament de la democràcia? Podríem dir que en cap d'aquestes preguntes s'han trobat respostes massa clares o taxatives. En general, s'apunta que el nivell de participació a les eleccions depèn del grau de visibilitat que tinguin en els mitjans de comunicació, de la conjuntura política més o menys polaritza-

da, del grau de competitivitat o d'incertesa sobre els resultats, etc. És cert que molts cops s'apunta que els electors voten més en aquelles eleccions considerades com més importants, però aleshores el que no queda clar és com es mesura la importància de cada elecció: pel tipus d'impacte a la vida de la gent, o pel grau d'identificació simbòlica? A Espanya, si fem cas de la distribució de competències i recursos entre les diferents esferes de govern, i el seu gran de significació sobre la qualitat de vida dels ciutadans, diríem que les més significatives haurien de ser les legislatives i les autonòmiques, però cada cop s'apunta que la vida quotidiana de la gent està molt marcada per la capacitat dels governs locals de facilitar o no certs temes clau, i no és menys cert que la capacitat de les institucions europees de marcar l'agenda i de modificar normativament molts àmbits de la vida de la gent no pot tampoc menystenir-se. Aleshores, no acaba de quedar clar a què ens hem de referir quan parlem d'importància o de significació de cada elecció. Si fem cas dels resultats, sembla clar que a Espanya i a Catalunya es segueix atribuint més significació a les eleccions legislatives que a les altres, tot i el gran component simbòlic de les eleccions autonòmiques o la clara influència en el dia a dia de la gent, de les municipals.

Si ens referim als llocs o condicions de vida que expliquen comportaments més o menys abstencionistes, trobem també diverses explicacions que apunten a factors considerats com rellevants. Des de sempre s'ha considerat que els factors de classe expliquen una major o menor participació electoral. Els treballadors pobres han votat sempre menys que els burgesos benestants. Però trobem també altres factors igualment tradicionals de discriminació: les dones han votat sempre menys que els homes, els joves i la gent molt gran menys que els adults, i la gent del camp menys que la gent de ciutat. Aquestes pautes s'han anat mantenint al llarg del temps, amb alguns canvis significatius. Per exemple, els desequilibris entre homes i dones s'han reduït, la gent de l'àmbit rural vota en certs llocs més que la gent de ciutat, i la gent gran segueix votant tant com quan eren adults, excepte si passen dels 80 anys. Altres factors s'han, fins i tot, agreujat; així, els joves voten notablement menys que els adults i els pobres voten molt menys que les classes mitjanes o altes. En general, es considera que una variable que aproxima molt el comportament electoral més abstencionista o més participatiu en les conteses electorals, és el nivell educatiu. La variable educativa s'ha convertit, doncs, en un predictor força afinat de les perspectives de participació en unes eleccions. Des d'una lògica més ideològica que política, s'ha apuntat que les persones amb idees més radicals, però que canalitzen les seves idees en formacions polítiques presents a l'arc parlamentari, tendeixen a votar més que no pas les persones amb posi-

cions polítiques més ambigües, més difuminadament de centre, que molts cops no es senten prou interpel·lats per anar a votar.

A Espanya, els estudis sobre abstencionisme han tingut un parell de protagonistes notables en els darrers temps: Manuel Justel i Joan Font. Tots dos estudiosos han tractat de trobar anàlisis convinents de les dinàmiques abstencionistes, a partir de diverses variables explicatives. El ja desaparegut Manuel Justel insistia en elements de caràcter molt individual, com per exemple l'hàbitat, el sexe, l'edat o l'estat civil; i hi afegia també de manera destacada els estudis i les actituds polítiques. Joan Font insisteix també en les variables personals, però emfasitza els elements de situació històrica (moments fundacionals, canvis de règim...), i els aspectes de conjuntura política (polarització, competitivitat...), així com la posició i estratègia dels partits presents en la contesa electoral, com a elements a tenir en compte per calibrar l'abstenció.

També és interessant posar de relleu el debat sobre quin és el llindar d'abstenció que es pot considerar perillós o preocupant, i des de quina perspectiva. Sabem que hi ha països (com els Estats Units en les eleccions presidencials) acostumats a tenir nivells de participació constantment al voltant del 50 %. I hem vist a Europa eleccions al Parlament europeu on la participació ha rondat el 20 % en certs països. I també tenim llocs on estan habituats a participacions sempre entorn del 80 % o més de l'electorat. Prou sabem que les interpretacions que es fa de tot plegat no són massa coincidents i depenen molt del que s'anomena la cultura política del país, variable poc clara i que recull molts elements de tradició històrica o de la importància que es dóna al paper del sistema polític en la vida de la gent. El cert és que allò que representa una xifra d'abstencionisme que sembla escandalosa en un lloc no ho és tant en un altre. Evidentment la legislació electoral també influeix, i no és el mateix que el vot sigui obligatori o no (malgrat que les sancions siguin molts cops quasi inexistents o de caire molt simbòlic), que l'elector s'hagi d'inscriure o no abans de poder tenir accés al vot, etc. En general s'està d'acord que una alta participació o una alta abstenció no són, per si soles, bons o mals indicadors de salut democràtica d'un país, ja que per afirmar tal cosa es necessitaria incorporar a l'anàlisi altres elements no estrictament electorals. És certament més significatiu constatar elecció rere elecció que l'abstenció es manté de manera sostinguda, i fins i tot augmenta. Aleshores, aquesta persistència obliga a buscar quines raons de fons es donen en aquest procés de desafecció democràtica d'àmplies capes populars. I, en aquest sentit, la seriositat del tema s'incrementa quan es constata que l'abstenció es concentra en certs segments de la població, que poden sentir-se exclosos del sistema representatiu o que ente-

nen que la seva veu i els seus problemes no són canalitzats adequadament per cap força política.

Pel que hem anat dient, destaquen els dos pols d'una mala relació: el sistema polític-governamental i la ciutadania. Això ens pot portar a buscar solucions a partir de diagnosticar els problemes que es generen en una banda i l'altra. Per una banda, trobem propostes i reflexions que situen vies de millora en el terreny de l'enginyeria institucional (sistema electoral, transparència i bon govern...). I, per l'altra banda, trobem propostes i alternatives que busquen sortides en aspectes que tenen a veure amb la societat civil i el que s'anomena cultura política del país. No creiem que calgui imaginar canvis molt sobtats en la relació entre política institucional i ciutadania si ens limitem a retocs d'enginyeria institucional o de modificacions en la legislació electoral que busquin millorar l'eficiència en els processos electorals. Però, també és cert que hi ha coses a fer en el funcionament de la política institucional si s'encaren temes com la transparència, la proximitat, el rigor, el compromís ètic, etc., i es fa de manera consistent i no com a simples mesures a curt termini, que permetin recuperar una part de la confiança perduda per la ciutadania. En l'altre costat, és evident que tothom actua a partir del que és i del context en què està. I avui, molta gent està clarament desbordada per un conjunt molt significatiu de canvis en els cicles vitals, en les formes de viure. Creix la sensació d'isolament i desamparança, i la política institucional i més concretament els partits semblen anar molt a la seva, i es comporten de manera quasi autista, i evidentment això no ajuda a acostar-se al sistema polític amb la confiança de ser atesos. Uns partits desconnectats, una societat civil més afeblida i uns mitjans de comunicació, com a intermediaris que són, que apunten més a l'espectacularització i la banalització de la política que a una altra cosa, no ajuden massa a redreçar la situació.

LES ELECCIONS MUNICIPALS DEL 2007 I EL NIVELL DE PARTICIPACIÓ

En aquest context, les eleccions municipals de maig del 2007 tanquen un llarg i complicat cicle electoral. En quatre anys els catalans han estat cridats a votar vuit vegades. I les eleccions es produeixen al final d'un desgastador procés d'aprovació del nou Estatut d'autonomia, i després dels tres agitats anys de l'anomenat «govern tripartit» i la seva crisi final que havia comportat la convocatòria d'eleccions autonòmiques anticipades. Podríem doncs parlar de conjuntura política que afavoria el cansament de la gent i el seu potencial abstencionisme.

Si agafem les xifres globals, constatem una reducció de la participació de més de set punts en relació a les eleccions del 2003, i de dos punts en relació a les de 1999. Una anàlisi més acurada ens parla que les baixades en la participació electoral han estat més significatives encara en les grans poblacions. Totes les poblacions de més de 50.000 habitants han sofert baixades per sobre dels set punts esmentats, amb les excepcions de Badalona i el Prat de Llobregat, que tot i patir baixades més moderades, partien de nivells de participació tan migrats a les darreres eleccions que, per dir-ho així, tenien menys camí a recórrer.

Com es pot veure en la taula adjunta (taula 1) la participació als grans nuclis urbans, i en especial a la conurbació metropolitana, està quasi sempre per sota del 50 %. I es situa sempre (amb l'excepció de Sant Cugat del Vallès) per sota del total de participació al país, que va ser del 53,8 %. És important destacar-ho, ja que en les anàlisis tradicionals de l'abstenció, s'acostumava a assenyalar la major tendència a l'abstenció de les zones menys poblades, que contrastaven amb les àrees urbanes on la població acostumava a exercir més el seu dret de vot.

TAULA 1. Participació a ciutats de Catalunya de més de 50.000 habitants

	%
Barcelona	49,58
Badalona	46,08
Cornellà	50,52
Manresa	49,05
Mataró	46,20
El Prat	47,74
Rubí	45,66
Sabadell	48,02
Sant Boi	45,18
Sant Cugat	57,28
Santa Coloma	45,61
Terrassa	44,29
Vilanova i la Geltrú	50,69
Girona	51,29
Lleida	51,80
Tarragona	53,06
Reus	49,90

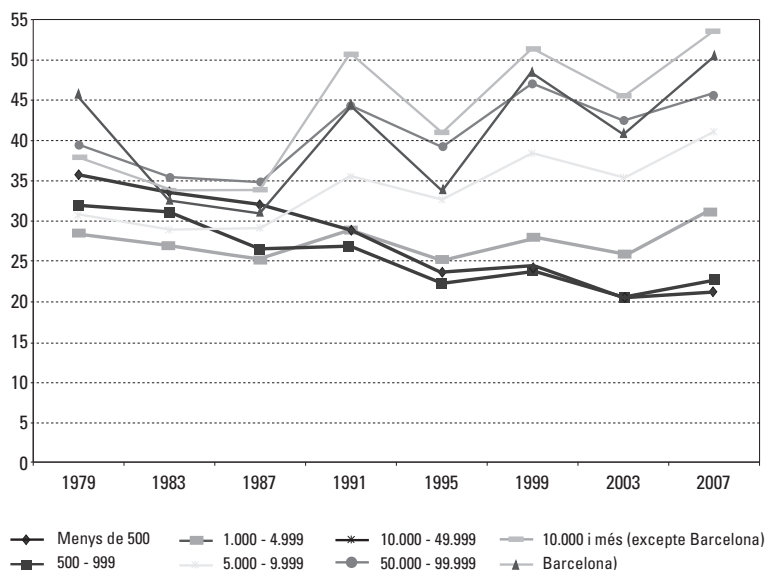
Font: elaboració pròpia a partir de dades de *La Vanguardia*, 29 de maig de 2007.

En canvi, es pot constatar el fenomen invers. A les poblacions més petites, la participació s'ha situat sempre per sobre de la mitjana de país. Així, en l'altre extrem de la conurbació metropolitana, trobem molts pobles de menys de 1.000 habitants on la participació acostuma a estar per sobre del 75 %, i molts cops fins i tot per sobre del 90 %, com són els casos (no exhaustius) del Brull, Castellolí, Montseny, Santa Fe del Penedès, Alamús, Canejan, Freginals, els Guiamets, la Masó, Miravet, la Molsosa, Susqueda o Vilanova d'Escornalbou. I entre mig totes les altres viles i pobles, on en general es constata el principi que com més població més abstenció.

Barcelona ciutat, per la seva dimensió i per la diversitat interna dels seus barris (diversitat entesa com a diferències en renda, en nivell educatiu, en tipus de feina...), mereix una mirada més acurada, entenent que algunes de les variables que hi podem trobar ens poden servir després per contrastar-ho amb altres llocs del país. Una anàlisi comparada de les eleccions municipals a Barcelona ciutat ens parla d'un descens continuat dels nivells de participació electoral, amb algunes puntes de major mobilització dels electors l'any 1995, tot just després dels Jocs Olímpics de 1992. Si s'examinen els resultats per a les diverses zones estadístiques, que en línies generals corresponen a grans agrupaments de barris, es pot constatar també unes tendències o pautes que es van repetint. Les zones o barris amb més gran nivell de participació són barris com Pedralbes, Sarrià, Sant Gervasi, les Corts o els dos costats de l'Eixample. I en l'altre extrem trobem els barris tradicionalment i sistemàticament més abstencionistes: Montjuïc, Raval, Gòtic, Barceloneta, Ciutat Meridiana-Vallbona o Trinitat Vella. Les diferències entre les àrees més participatives i les que ho són menys oscil·len entre els deu i quinze punts.

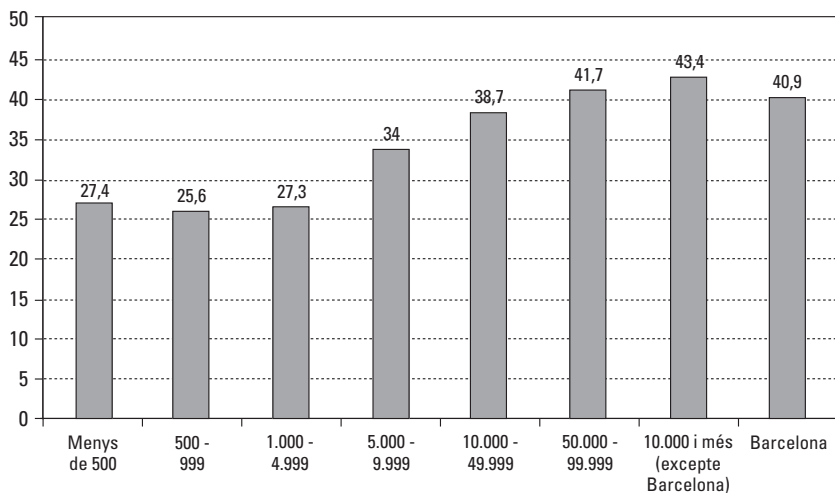
És evident que aquestes dades ens parlen d'una correlació directa entre nivells de renda, educatius i de preu i qualitat de l'habitatge, i índex de participació electoral a les eleccions municipals. A més nivell educatiu i de renda, més participació política. Això no és evidentment cap novetat. La literatura especialitzada ha anat posant de relleu aquesta pauta com una de les més característiques dels sistemes democràtics. Les majors dificultats econòmiques, els més baixos nivells formatius, fan més difícil la incorporació de les persones que els protagonitzen en les dinàmiques polítiques. Les raons caldria buscar-les tant en les majors dificultats de comprensió dels processos, com en prioritats situades en altres preocupacions més immediates, i, voldríem destacar, la sensació que el fet de votar o no votar, no ha de modificar significativament la deficient situació personal i familiar. Si aquests elements de desencaix en relació al sistema polític es mantenen, aleshores a poc a poc creix la sensació que hi ha parts significatives de la població que es van situant fora del sistema polític.

QUADRE 2. Percentatge d'abstenció mitjana en les eleccions municipals celebrades a Catalunya per trams de municipis segons el nombre d'electors

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Governació i Administracions Públiques.

Entenem que el que aquí apuntem per a Barcelona ciutat no és una excepció. Es dona a altres indrets del país. Pocs dies després de les eleccions municipals del 2007, publicàvem un article a un diari on dèiem: «No tenim una única Catalunya política. En tenim almenys tres: la que segueix votant de manera sistemàtica, la que comença a mostrar un cansament notable, i la que, si ningú ho arregla, està començant a sortir literalment del sistema de la democràcia representativa. A Barcelona ciutat, aquestes tres «Catalunyes» electorals estarien representades pel barri de Sant Gervasi-Galvany amb un 60 % de participació, Gràcia amb un 53 % de participació, però amb un percentatge de vots en blanc que voreja el 5 %, i en el vagó de cua, Torre Baró o Baró de Viver amb poc més del 30 % de votants, o Ciutat Vella amb un significatiu 40 % de votants, al mig de decenes de milers d'immigrants sense dret al vot. Però el fenomen no és estrictament barcelonès. A Tarragona ciutat, es passa de participacions en les àrees centrals del 60 %, a barris com la Canonja o Torreforta on només va votar el 45 %. A Lleida, els dos extrems els tenim representats per un 78 % de participació al barri de Raïmat, i un 28 % de votants a la zona Rambla Ferran-Estació. I si ens fixem en l'àrea metropolitana, destaquen per abstencionistes ciutats com Badia del Vallès, o barris com Sant Cosme al Prat, la Mina a Sant Adrià, o Sant Roc a Badalona, aquest darrer amb un 36 % de

participació. En aquestes condicions, dir com afirmen alguns, que la gent no va a votar perquè ja els van bé les coses i expressen així la seva satisfacció, resulta com a mínim grotesc.»¹⁸

Però, per altra banda, i més enllà de l'espai metropolità (on ja hem esmentat l'excepció de major participació de Sant Cugat, com a ciutat amb alta renda i bons nivells formatius, en les xifres abstencionistes generalitzades), podem veure com a viles i pobles no especialment significatives pel que fa als bons nivells formatius i de renda, les xifres de participació han estat i segueixen estant força elevades. Això fa pensar que al costat del factor socioeconòmic ja esmentat, cal insistir en la variable grandària que també hem considerat, i que anomenariem variable comunitària. En les taules que presentem, si diferenciem els municipis catalans per trams de població, a les localitats amb menys població la participació és més present i probablement el tema té a veure amb el sentit de pertinença i d'implicació en uns poders sentits com a més propis.

Tindriem, doncs, altres variables a incloure i a tenir en compte, a l'hora d'analitzar els elements que ens puguin explicar el pes i significació de l'abstenció a les darreres eleccions municipals a Catalunya, i que fins i tot poden orientar polítiques institucionals que busquin augmentar la participació ciutadana en les eleccions, apuntant a una més gran igualtat i millors condicions de vida i apuntant a un reforçament dels vincles comunitaris i relacionals.

En definitiva, una mirada al detall de l'abstenció a les eleccions municipals del 2007 i la seva comparació amb altres conteses electorals del mateix tipus,

18. «Preguntas frecuentes, respuestas dudosas», Joan Subirats, *El País*, 31 de maig de 2007.

TAULA 2. Percentatge d'abstenció mitjana en les eleccions municipals celebrades a Catalunya per trams de municipis segons el nombre d'electors

Locals	Mitjana	1979	1983	1987	1991	1995	1999	2003	2007	% sobre total electorat (2007)
Menys de 500	27,4	35,6	33,4	32,0	28,9	23,5	24,3	20,5	21,0	1,7
500 - 999	25,6	31,7	30,9	26,3	26,7	22,1	23,8	20,5	23,0	2,0
1.000 - 4.999	27,3	28,6	27,0	25,0	28,4	25,0	28,1	25,5	30,7	11,1
5.000 - 9.999	34,0	30,8	28,9	29,1	35,5	32,6	38,3	35,3	41,2	8,0
10.000 - 49.999	38,7	34,6	33,6	32,4	42,3	37,6	44,1	39,0	46,2	27,6
50.000 - 99.999	41,7	39,6	35,3	34,7	44,5	39,3	47,1	42,4	50,4	14,5
100.000 i més (excepte Barcelona)	43,4	37,9	33,7	34,0	50,5	40,7	51,2	45,4	53,7	12,0
Barcelona	40,9	45,7	32,6	31,1	44,5	33,8	48,5	40,8	50,4	23,0
TOTAL CATALUNYA	38,6	38,5	32,6	31,5	42,3	35,2	44,1	38,5	46,1	100

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Governació i Administracions Públiques.

ens mostra algunes pautes centrals: una certa davallada general en els nivells de participació a tot el país; un agreujament d'aquesta tendència a l'increment abstencionista en els nuclis urbans on les condicions de vida són pitjors, i on els nivells educatius són més baixos; i un manteniment significatiu de la participació a la Catalunya rural i de petits municipis.

REFLEXIONS FINALS DE CAIRE MÉS GENERAL

En un llibre recent publicat a França,¹⁹ on també ha sorgit la preocupació pels creixents nivells d'abstencionisme constatats a les darreres conteses electorals, es defensa la idea que només des d'una perspectiva més àmplia podem entendre què està passant en l'evolució de la democràcia representativa i en la implicació ciutadana en el seu moment essencial: les eleccions. Existeixen, sens dubte, motius de conjuntura política. Els partits de dreta i esquerra són menys capaços d'oferir missatges clars i diàfans sobre les alternatives a tirar endavant. Les alternances al govern entre els dos grans pols en què s'acostuma a articular la vida política a les democràcies consolidades occidentals, han anat posant de relleu que poques coses de fons canvien quan manen els uns o els altres. Aquests motius de desencís, o de desafecció, venen, però, acompanyats d'altres elements més generals: canvi en les formes productives i de tre-

19. Celine Braconnier-Jean Yves Dormagen, *La démocratie de l'abstention*, Folio-Actuel, París, 2007.

ball, incorporació de milers de nouvinguts que no tenen accés a la ciutadania, gran augment de l'individualisme, fragmentació i transformació dels nuclis familiars, afebliment molt notable de les formes d'enquadrament i organització a llocs de treball, hàbitats residencials o nuclis de convivència...

Aleshores, el que podem anticipar és que la millora de la capacitat de representació del sistema via un increment de la participació a les eleccions, no es produirà només mitjançant canvis en les formes o en els mecanismes previstos per poder exercir aquest dret (siguin canvis en el sistema electoral, incorporació de les tecnologies d'informació i comunicació a les dinàmiques electorals...),²⁰ sinó que haurà de venir acompanyada també de canvis i transformacions en els aspectes vitals ja esmentats (que segurament, de produir-se, afectaran també les coordenades polítiques i electorals dels sistemes de democràcia representativa).

En una intervenció recent sobre el tema de l'abstenció, Antoni Domènech (2007) afirma que la gent vota impulsada per tres elements que poden o no coincidir: el primer seria la sensació de deure, d'obligació, que tenen i que pot sorgir de diversos vincles (com a ciutadans, com a nacionalistes, com a catòlics, com a comunistes...); en segon lloc esmenta el fet de participar a les eleccions com a part d'un «nosaltres», d'un col·lectiu en el qual la persona es sent integrada; i en tercer lloc, poden participar pensant que d'aquesta manera ajuden a generar impactes en la situació política general a través de l'acció col·lectiva que incorporen les eleccions. Els tres elements es reforcen mútuament, i ajuden a mantenir la presència activa de la gent en les eleccions.

En els darrers anys, existeix un ampli consens sobre el gran procés d'afebliment de les dinàmiques col·lectives que estaria en la base del segon motiu tot suara esmentat. I aquest és un tipus de diagnòstic que també hem incorporat procedent de les reflexions originades a partir de l'experiència francesa. Existeix una menor sensació de representació per part dels sectors populars, que han perdut bona part dels referents col·lectius que organitzaven i arreglaven el vot en anteriors etapes. Per altra banda, com ha demostrat tot el conjunt de reflexions sobre les *disaffected democracies*,²¹ els grans canvis dels darrers

20. En aquest sentit, no sembla que les modificacions previstes en els primers esborranys de la nova normativa electoral, que ha de substituir l'encara vigent i establerta de manera provisional des de 1980, modifiquin de manera significativa moltes de les tendències de fons que expliquen el creixement de l'abstenció. I tampoc sembla que la iniciativa de «cinquanta personalitats» (*La Vanguardia*, 10 de novembre de 2007), encapçalades per l'exconseller Miró, el periodista Puigbó o l'expresident del Parlament, Barrera, en la línia de l'elecció directa dels parlamentaris, pugui tenir efectes poc més que epidèmics, vist el que passa a països on ja disposen d'aquests mecanismes i que també pateixen l'augment abstencionista.

21. Vegeu P. NORRIS [ed.] *Critical Citizens*, Oxford University Press, 1999; K. NEWTON i P. NORRIS, «Confidence in Public Institutions: Faith, Culture or Performance», a: S. PHARR i R. PUTNAM [ed.] *Disaffected Democracies*, Princeton University Press, 2000, p. 52-73.

vint anys han fet perdre pes a la sensació que el vot de les persones i els col·lectius pot ajudar a canviar coses condicionades des de molt lluny de les dinàmiques territorials que enquadren cada elecció, i que escapen del control democràtic. Estem, doncs, a Catalunya, com ens mostra l'anàlisi de les darreres eleccions municipals, al mig de lògiques de conjuntura política i de canvi d'època, que creuant-se, ajuden a explicar les pautes ja esmentades de major abstencionisme precisament on més impactes han tingut els canvis de coordenades en el treball, la família, el sentit de pertinença col·lectiu, i la pròpia sensació que votant es poden canviar les coses.

En definitiva, si volem aconseguir que la participació electoral torni a ser significativa en la vida de les persones, caldria modificar tot un conjunt de circumstàncies (no específicament relacionades amb el funcionament de la democràcia representativa) que han erosionat molts dels elements de base que articulaven la gent, la feien sentir part d'una col·lectivitat i entendre que el seu compromís polític, i també el seu vot, podia fer canviar les coses.

Bibliografia

- BRACONNIER, C. ; DORMAGEN, J. Y. (2007). *La démocratie de l'abstention*. París: Folio-Actuel.
- DOMÈNECH A. (2007). «Raíces de la abstención electoral», [En línia] Sin Permiso. <www.sinpermiso.org> [Reproduceix una intervenció en la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya, 11 de juliol 2007]
- FONT, J. (2000). «La abstención electoral en España. Certezas e interrogantes», *REIS*, núm. 72, p. 9-37.
- FONT, J.; VIRÓS, R. (1995). *Electoral abstention in Europe*. Barcelona: ICPS.
- JUSTEL, M. (1995). *La abstención electoral en España, 1977-1993*. Madrid: CIS.